

زنجیره ارزش و تأمین در کشاورزی و غذا

تألیف: دکتر علی رضا کرباسی

(استاد دانشگاه فردوسی مشهد)

مهندس حنانه آقا صفری و مهندس میلاد امینی زاده

سرشناسه: کرباسی، علی‌رضا، ۱۳۴۹
 عنوان و نام پدیدآور: زنجیره ارزش و تأمین در کشاورزی و غذا / تألیف: دکتر علی‌رضا کرباسی، مهندس حنا
 آقاصفیری و مهندس میلاد امینی‌زاده
 مشخصات نشر: تهران: نور علم، ۱۳۹۹.
 مشخصات ظاهری: ۲۸۶ ص: جدول، نمودار.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۳۷۰-۰
 موضوع: مواد غذایی -- تأمین
 موضوع: فراورده‌های کشاورزی -- صنعت و تجارت -- مدیریت
 شناسه افزوده: آقاصفیری، حنا، ۱۳۶۸، مولف.
 شناسه افزوده: امینی‌زاده، میلاد، ۱۳۶۸، مولف.
 ردیف‌بندی: ۱۳۹ ۱۳۶ ۳۶ / ک ۶ / ۹۰۰۰ / ۶ HD
 رده‌بندی دیویی: ۳۳۸/۵

نشر نور علم: تهران - خیابان انقلاب - پلاک ۱۴ - پ ۱۴ - تلفن: ۶۶۴۰۵۸۹۴ و ۶۶۴۰۵۸۸۰
 فروشگاه: دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران
 ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ moreelm@yahoo.com

عنوان کتاب: زنجیره ارزش و تأمین در کشاورزی و غذا
 تألیف: دکتر علی‌رضا کرباسی، مهندس حنا آقاصفیری و مهندس میلاد امینی‌زاده.
 ناشر: نور علم
 شمارگان: ۵۰۰ جلد
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۳۷۰-۰
 نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹
 چاپ و صحافی: سورنا
 قیمت: ۵۷۰۰۰ تومان

در صورت عدم دسترسی به کتابهای این انتشارات، از طریق تماس با
 ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ کتابها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می‌شود.

فهرست مطالب

بخش اول: زنجیره ارزش

فصل اول: تعاریف و کلیات زنجیره ارزش

- ۱-۱- مقدمه ۳
- ۲-۱- تعریف زنجیره ارزش ساده ۴
- ۳-۱- زنجیره ارزش تعمیم یافته ۵
- ۴-۱- یک یا چند زنجیره ارزش ۷
- ۵-۱- یک یا چند اصطلاح ۸
- ۶-۱- زنجیره ارزش جهانی ۲۹
- ۷-۱- انواع جیره‌های ارزش جهانی ۲۹
- ۸-۱- زنجیره ارزش کشاورزی و غذا ۳۲
- ۹-۱- نمونه‌هایی از زنجیره ارزش در کشاورزی و غذا ۱۷
- ۱۰-۱- جمع‌بندی ۲۳

فصل دوم: اهمیت تحلیل زنجیره ارزش

- ۱-۲- مقدمه ۲۷
- ۲-۲- اهمیت رو به رشد رقابت‌های نظام‌مند ۲۸
- ۳-۲- آیا تولید کارا کافی است؟ ۳۰
- ۴-۲- جهانی شدن ۳۶
- ۵-۲- سیر جهانی شدن ۳۶
- ۶-۲- برندگان و بازندگان جهانی شدن ۳۸
- ۷-۲- بهترین شکل جهانی شدن ۳۹
- ۸-۲- بدترین شکل جهانی شدن ۴۰
- ۹-۲- زنجیره ارزش و جهانی شدن ۴۳
- ۱۰-۲- جمع‌بندی ۴۴

فصل سوم: مؤلفه‌های کلیدی تحلیل زنجیره ارزش

- ۱-۳- مقدمه ۴۷
- ۲-۳- مؤلفه‌های کلیدی تحلیل زنجیره ارزش ۴۸
- ۳-۳- انواع مختلف ارتقاء ۶۱

۶۴.....	۴-۳- جمع‌بندی

فصل چهارم: تحلیل زنجیره ارزش

۶۷.....	۴-۱- مقدمه
۶۸.....	۴-۲- تهیه نقشه منافع توزیعی در زنجیره ارزش
۶۹.....	۴-۳- تعیین‌کننده‌های توزیع درآمد در زنجیره ارزش
۷۰.....	۴-۴- اهرم‌های قدرت در پویایی زنجیره ارزش
۷۴.....	۴-۵- جمع‌بندی

فصل پنجم: پژوهش زنجیره ارزش

۵۷۷.....	۵-۱- مقدمه
۷۸.....	۵-۲- نقطه ورود براننجیزه و تحلیل زنجیره ارزش
۸۲.....	۵-۳- تهیه نقش زنجیره ارزش
۸۵.....	۵-۴- بخش محصول و عامل مهم موفقیت در بازارهای نهایی
۹۰.....	۵-۵- چگونگی دستیابی به سودکامال به بازارهای نهایی
۹۳.....	۵-۶- ارزیابی کارایی تولید
۹۵.....	۵-۷- حاکمیت زنجیره ارزش
۱۰۲.....	۵-۸- بروزرسانی زنجیره‌های ارزش
۱۰۷.....	۵-۹- جمع‌بندی

فصل ششم: توزیع و تحلیل زنجیره ارزش

۱۰۹.....	۶-۱- مقدمه
۱۱۰.....	۶-۲- رانت‌ها و موانع جهت ورود
۱۱۲.....	۶-۳- واحد ارزی مورد استفاده جهت اندازه‌گیری درآمد
۱۱۵.....	۶-۴- تجزیه و تحلیل داده‌های حجم معاملات و ارزش افزوده
۱۱۸.....	۶-۵- اندازه‌گیری سودآوری و نتایج توزیعی آن
۱۲۱.....	۶-۶- ابعاد موقعیتی توزیع درآمد
۱۲۳.....	۶-۷- تجزیه مسیرهای درآمدی- طبقه، جنسیت، نژاد و گروههای درآمدی
۱۲۶.....	۶-۸- دانش و آگاهی و تحلیل زنجیره ارزش
.....	۶-۹- چگونگی تطابق شرکت‌های کوچک و متوسط (SME) با زنجیره‌های ارزش
۱۲۸.....	جهانی

۱۳۳.....	۶-۱۰- جمع‌بندی

بخش دوم: زنجیره تأمین

فصل هفتم: تعاریف و کلیات زنجیره تأمین

۱۳۹.....	۷-۱- مقدمه
۱۴۰.....	۷-۲- زنجیره تأمین
۱۴۰.....	۷-۳- مدیریت زنجیره تأمین
۱۴۱.....	۷-۴- شبکه زنجیره تأمین
۱۴۳.....	۷-۵- بازی زنجیره تأمین
۱۴۳.....	۷-۶- اهداف مدیریت زنجیره تأمین
۱۴۴.....	۷-۷- اصول نظام مدیریت زنجیره تأمین
۱۴۴.....	۷-۸- رویکردهای زنجیره تأمین
۱۴۶.....	۷-۹- مراحل تصمیم‌گیری در زنجیره تأمین
۱۴۷.....	۷-۱۰- دیدگاه فرآیندی زنجیره تأمین
۱۴۹.....	۷-۱۱- ریسک در زنجیره تأمین
۱۴۹.....	۷-۱۲- انواع ریسک در زنجیره تأمین
۱۵۲.....	۷-۱۴- زنجیره تأمین مواد غذایی
۱۵۴.....	۷-۱۵- مزایا و مسائل پیش روی زنجیره تأمین مواد غذایی
۱۵۴..... ۱۴۰۴	۷-۱۶- هدف، خط‌مشی و چشم‌انداز زنجیره تأمین مواد غذایی در افق ۱۴۰۴
۱۵۹.....	۷-۱۷- نمونه‌هایی از زنجیره تأمین کشاورزی و مواد غذایی
۱۳۳.....	۷-۱۸- جمع‌بندی

فصل هشتم: ریسک، سلامت و ایمنی در زنجیره تأمین مواد غذایی

۱۶۵.....	۸-۱- مقدمه
۱۶۶.....	۸-۲- دورنما
۱۶۹.....	۸-۳- درک مصرف‌کنندگان از ایمنی مواد غذایی
۱۷۷.....	۸-۴- مقایسه استنباط‌های تخصصی و غیرتخصصی از مخاطرات مواد غذایی
۱۷۹.....	۸-۵- نظریه‌های روان شناختی خطر درک شده
۱۸۳.....	۸-۶- نظریه‌ی رفتاری خطر درک شده
۱۹۰.....	۸-۷- جمع‌بندی

فصل نهم: تدارکات در صنعت مواد غذایی و نوشیدنی

- ۱-۹- مقدمه: تعریف تدارکات ۱۹۱
- ۲-۹- نقش، کارکرد و رویکردهای خرید و تدارکات در تجارت ۱۹۲
- ۳-۹- مدیریت تدارکات در اوایل قرن بیست و یکم در صنعت مواد غذایی و آشامیدنی ۱۹۵
- ۴-۹- رویکردهای متمرکز بر تقاضای مصرف‌کننده جهت مدیریت زنجیره تأمین و تدارکات ۱۹۶
- ۵-۹- نمونه‌هایی از شکل و ساختار روابط تدارکات متمرکز بر تقاضای مصرف‌کننده ۲۰۱
- ۶-۹- توسعه رابطه‌ی تدارکات متمرکز بر تقاضای مصرف‌کننده بین خریداران و فروشندگان ۲۰۳
- ۷-۹- مدیریت تدارکات خرده‌فروشی‌های انگلستان ۲۰۴
- ۸-۹- مدیریت تدارکات خرده‌فروشی‌های مواد غذایی ایران ۲۰۴
- ۹-۹- جمع‌بندی ۲۱۰

فصل دهم: زنجیره تأمین مواد غذایی و برون‌سپاری تدارکات

- ۱-۱۰- مقدمه ۲۰۹
- ۲-۱۰- نقش تأمین‌کنندگان خدمات تدارکات به عنوان طرف سوم ۲۱۰
- ۳-۱۰- درجه برون‌سپاری ۲۱۲
- ۴-۱۰- سطوح در زنجیره تأمین ۲۱۳
- ۵-۱۰- درجه انحصار خدمات ۲۱۶
- ۶-۱۰- بخش مالکیت دارایی ۲۱۶
- ۷-۱۰- انواع محصول ۲۱۷
- ۸-۱۰- برون‌سپاری تدارکات در بخش مواد غذایی ایران ۲۱۷
- ۹-۱۰- رشد برون‌سپاری تدارکات در بخش مواد غذایی ۲۱۸
- ۱۰-۱۰- منافع برون‌سپاری تدارکات ۲۲۰
- ۱۱-۱۰- استراتژی‌های برون‌سپاری در بخش مواد غذایی ۲۲۱
- ۱۲-۱۰- جمع‌بندی ۲۲۶

فصل یازدهم: همکاری در زنجیره تأمین سوپرمارکت

- ۱-۱۱- مقدمه ۲۲۷

- ۲۲۹..... ۲-۱۱- ساختار زنجیره‌های تأمین سوپرمارکت انگلستان
- ۲۳۵..... ۳-۱۱- ماهیت همکاری در زنجیره‌های تأمین سوپرمارکت
- ۲۳۸..... ۴-۱۱- تنوری روابط خریدار- تأمین‌کننده
- ۲۴۰..... ۵-۱۱- ماهیت و گستره فعالیت‌های مشترک
- ۲۴۳..... ۶-۱۱- ماهیت ارتباط وابستگی قدرت
- ۲۴۵..... ۷-۱۱- سطح نگرش‌ها و تمایلات همکاری
- ۲۵۰..... ۸-۱۱- جمع‌بندی

فصل دوازدهم: زنجیره تأمین مواد غذایی ایالات متحده

- ۲۴۹..... ۱-۱۲- مقدمه
- ۲۵۰..... ۲-۱۲- بررسی زنجیره تأمین مواد غذایی آمریکا
- ۲۵۶..... ۳-۱۲- نیروهای محرک اصلی و گرایش‌های مؤثر بر صنایع غذایی
- ۲۶۸..... ۴-۱۲- جمع‌بندی

فصل سیزدهم: آینده مدیریت زنجیره‌ی تأمین مواد غذایی

- ۲۶۵..... ۱-۱۳- مقدمه
- ۲۶۶..... ۲-۱۳- تکامل بخش مواد غذایی در قرن بیستم
- ۲۶۶..... ۳-۱۳- افزایش یرون‌سپاری تدارکات
- ۲۶۹..... ۴-۱۳- ساختار شبکه‌ی خدمات تدارکات گروه (برف) چهارم
- ۲۷۰..... ۵-۱۳- چابکی و زیرکی در زنجیره تأمین مواد غذایی
- ۲۷۱..... ۶-۱۳- نقش اینترنت در زنجیره تأمین مواد غذایی
- ۲۷۸..... ۷-۱۳- جمع‌بندی

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱-۱. چهار جزء یا حلقه در یک زنجیره ارزش ساده ۵
- شکل ۱-۲. زنجیره ارزش جنگلداری، الوارسازی و مبلمان سازی ۶
- شکل ۱-۳. یک یا چند زنجیره ارزش ۷
- شکل ۱-۴. مدل زنجیره ارزش پورتر ۸
- شکل ۱-۵. زنجیره ارزش کشاورزی سنتی و مدرن ۱۶
- شکل ۱-۶. زنجیره ارزش ذرت (با حلقه‌های اصلی) ۱۷
- شکل ۱-۷. زنجیره ارزش ذرت (با تمامی حلقه‌ها) ۱۸
- شکل ۱-۸. زنجیره ارزش صنوبر در استان آذربایجان غربی ۲۰
- شکل ۱-۹. زنجیره ارزش تولید شیر در استان فارس ۲۱
- شکل ۱-۱۰. زنجیره ارزش کیوی در استان گیلان ۲۲
- شکل ۱-۲. نسبت صادرات جهان به تولید ناخالص داخلی جهانی (قیمت ثابت ۲۰۱۰) ۳۷
- شکل ۱-۳. نحوه ایجاد و زوال سود اضافی ناشی از کارآفرینی ۴۹
- شکل ۲-۳. فشارهای رقابتی در زنجیره ارزش ۵۱
- شکل ۳-۳. ارتقاء عملکردی در زنجیره ارزش ۶۳
- شکل ۴-۳. سلسله مراتب ارتقاء ۶۴
- شکل ۱-۵. نقشه زنجیره ارزش: تئوری و واقعیت ۷۹
- شکل ۲-۵. عوامل حیاتی موفقیت در بازارهای بالایی و پایینی: تجانس در آفریقای جنوبی ۸۹
- شکل ۳-۵. ادراک عوامل حیاتی موفقیت بخش قطعات خودرو در آفریقای جنوبی: درک خریداران و عرضه‌کنندگان ۹۰
- شکل ۱-۷. حلقه مدیریت زنجیره تأمین ۱۴۲
- شکل ۲-۷. چرخه‌های فرآیند زنجیره تأمین ۱۴۸
- شکل ۳-۷. ساختار زنجیره تأمین کشاورزی ۱۵۱
- شکل ۴-۷. زنجیره تأمین مواد غذایی با سرعت مصرف بالا ۱۵۹
- شکل ۵-۷. حلقه‌های زنجیره تأمین فرش دستباف ۱۶۰
- شکل ۶-۷. زنجیره تأمین چای ۱۶۱

شکل ۹-۱. اصول کلیدی در مدیریت تدارکات امروزی	۱۹۶
شکل ۱۰-۱. تغییرات در سطح برون سپاری توسط زنجیره‌های سوپرمارکت‌های مهم انگلستان.....	۲۱۲
شکل ۱۰-۲. ساختار جریان‌های توزیعی فیزیکی در بخش مواد غذایی ..	۲۱۳
شکل ۱۰-۳. نسبت حمل و نقل برون سپاری شده در انگلستان در سال‌های ۱۹۹۱ و ۲۰۰۱	۲۱۹
شکل ۱۱-۱. ساختار کلی زنجیره‌های تأمین سوپرمارکت انگلستان.....	۲۳۳
شکل ۱۱-۲. گذار از مذاکرات بازار باز به شراکت	۲۳۷
شکل ۱۱-۱. چارچوب نظری روابط خریدار و تأمین‌کننده	۲۴۰
شکل ۱۱-۱. نمایش کلی زنجیره تأمین غذای ایالات متحده آمریکا ...	۲۵۱

فهرست جداول

جدول ۲-۱. تجارت به عنوان نسبی، تولید ناخالص داخلی	۳۷
جدول ۲-۲. کاهش قیمت هر واحد بی ثبات، سرمایه گذاری: تولید شلوار جین در جمهوری دومینیکن	۴۱
جدول ۳-۱. نمونه‌هایی از حاکمیت قانون دثار، قضای و اجرایی در زنجیره ارزش	۵۶
جدول ۳-۲. مقایسه زنجیره‌های تولیدمحور و مشعل محور	۵۹
جدول ۵-۱. نمونه‌هایی از نقاط مختلف ورود در تحقیقات زنجیره ارزش	۷۹
جدول ۵-۲. تحلیل زنجیره ارزش کنسرو هلو در آفریقای جنوبی	۸۳
جدول ۵-۳. منابع برای داده‌های حسابداری اولیه	۸۴
جدول ۵-۴. ادراک متفاوت از الزامات بازار: اروپا، آمریکا و ژاپن	۷۸۴
جدول ۵-۵. تحقیق اولیه درباره ویژگی‌های بازار	۸۷
جدول ۵-۶. ارزیابی اهمیت نسبی عوامل حیاتی موفقیت در دو بخش قطعات خودرو و لباس در آفریقای جنوبی	۸۸
جدول ۵-۷. تحلیل چگونگی ارتباط تولیدکنندگان با بازارهای نهایی	۹۳
جدول ۵-۸. رابطه بین عوامل حیاتی موفقیت بازار و معیارهای عملکرد و شیوه	۹۴
جدول ۵-۹. چگونگی شناسایی شاخص‌های کلیدی در زنجیره	۹۷

- جدول ۵-۱۰. نمونه‌هایی از حاکمیت قانون‌گذاری، قضائی و اجرایی در زنجیره ارزش ۱۰۰
- جدول ۵-۱۱. دو مجموعه عوامل تعیین‌کننده نظام قوانین و چند مثال ۱۰۱
- جدول ۵-۱۲. تحلیل نظام قانون‌گذاری ۱۰۳
- جدول ۵-۱۳. نمونه‌هایی از شاخص‌های نوآوری و بروزرسانی فعالیت و عملکرد ۱۰۴
- جدول ۵-۱۴. نمونه‌هایی از متوقف‌کنندگان و ترغیب‌کنندگان جهت بروزرسانی ۱۰۵
- جدول ۶-۱. نمونه‌هایی از شاخص‌های رانت و منابع داده‌های مربوطه ۱۱۳
- جدول ۶-۲. منابع داده‌ها برای محاسبه نرخ ارز واقعی ۱۱۶
- جدول ۳-۳. همگرایی بین GNP/ سرمایه در بازار و نرخ‌های PPP، دلارهای ارزی ۱۱۷
- جدول ۴-۴. حوزه‌های مختلف ارزش افزوده و منابع اطلاعات ۱۱۹
- جدول ۵-۵. درصدی از مختلف سود، نقاط قوت و ضعف ۱۱۹
- جدول ۶-۶. چارچوب اساسی تمام عامل‌ها در زنجیره ارزش ۱۲۳
- جدول ۶-۷. منابع اطلاعاتی برای بررسی توزیع جغرافیایی سودها ۱۲۵
- جدول ۶-۸. تجزیه سودهای ورودی، اولین تحلیل در شرکت ۱۲۶
- جدول ۶-۹. روش پیشنهاد شده برای بررسی توزیع جنسیتی درآمد در زنجیره ارزش پوشاک کتان ۱۲۷
- جدول ۶-۱۰. تحلیل شدت دانش و آگاهی در زنجیره ارزش ۱۳۰
- جدول ۶-۱۱. یک چارچوب برای ارتباطات بین SMEs ۱۳۳
- جدول ۶-۱۲. نقش SMEs در زنجیره‌های ارزش ۱۳۵
- جدول ۷-۱. مقاصد زنجیره تأمین مواد غذایی ۱۶۰
- جدول ۸-۱. نگرانی‌های عمومی درباره‌ی مواد غذایی و سلامت ۱۷۵
- جدول ۸-۲. مرگ و میر ناشی از مواد غذایی در انگلستان در طول زمان ۱۸۱
- جدول ۱۰-۱. مهم‌ترین تأمین‌کنندگان خدمات تدارکات انگلستان برای مواد غذایی ۲۱۴
- جدول ۱۱-۱. حدهای کلیدی روابط خریدار- تأمین‌کننده ۲۴۳

پیشگفتار

مفهوم زنجیره تأمین به سیستم و منابع مورد نیاز برای انتقال محصول یا خدمات از تأمین‌کننده به مشتری اطلاق می‌شود. در حالی که مفهوم زنجیره ارزش معرف شیوه اضافه شدن ارزش در طول زنجیره، به محصول، خدمات و بازیگران زنجیره است. تحلیل زنجیره‌های تأمین و ارزش بر پویایی‌های بهم پیوسته در بخش تولید، به ویژه مسیرهای جهانی یکپارچه از بنگاه‌ها و کشورها تمرکز می‌کند. تجزیه و تحلیل زنجیره با در نظر گرفتن روابط پویا بین فعالیت‌های تولیدی، بر برخی از ضعف‌های اساسی تحلیل سنتی از جمله استا بودن غلبه کرده است. زنجیره‌های تأمین و ارزش پا را فراتر از تحلیل بنگاه می‌گذارد و به کشف جریان پویای اقتصادی، فعالیت‌های سازمانی بین تولیدکننده‌ها در خلال بخش‌های مختلف حتی در مقیاس جهانی کمک می‌کند.

زنجیره‌های تأمین و ارزش نقش مهمی در بخش کشاورزی و صنعت غذا دارد. چرا که اقتصاد بسیاری از کشورهای توسعه یافته به کشاورزی وابسته و معیشت درصد قابل توجهی از مردم این کشورها به ویژه در مناطق روستایی وابسته به این بخش است. زنجیره‌های تأمین و ارزش بخش کشاورزی و صنعت غذا یکی از پیچیده‌ترین و بزرگ‌ترین زنجیره‌ها در جهان است، به طوری که دربردارنده نهاده‌های تولیدی (کارخانجات تولید نهاده)، کشاورزان، عمده‌فروشان، تجار، شرکت‌های مواد غذایی و خرده‌فروشان هستند که همگی باید تقاضای گوناگون مصرف‌کنندگان (کالاهای واسطه‌ای و نهایی) را به شیوه‌ای پایدار و رضایت‌بخش پاسخ دهند.

کتاب حاضر از دو بخش تشکیل شده است. بخش اول کتاب، باقی از ترجمه "کتاب راهنما برای تحقیقات زنجیره ارزش"^۱ نوشته رافائل کاپلینسکی و مایک موریس (۲۰۰۰)^۲ و مطالعات کاربردی در حوزه زنجیره ارزش می‌باشد که در فصل تنظیم شده است. مباحث تعاریف و کلیات زنجیره ارزش، اهمیت تحلیل زنجیره ارزش، مؤلفه‌های کلیدی تحلیل زنجیره ارزش، تحلیل زنجیره ارزش، پژوهش زنجیره ارزش و توزیع و تحلیل زنجیره ارزش به ترتیب در فصول اول تا ششم مورد بررسی قرار گرفته است. بخش دوم کتاب، ترکیبی از ترجمه کتاب "مدیریت زنجیره تأمین مواد غذایی"^۳ نوشته مایکل بورلاکس و پل ویتمن^۴ (۲۰۰۴) و پژوهش‌های حوزه زنجیره تأمین است. مطالب

^۱ A handbook for value chain research

^۲ Raphael Kaplinsky and Mike Morris

^۳ Food Supply Chain Management

^۴ Michael A. Bourlakis and Paul W.H. Weightman

این بخش در ۷ فصل تنظیم شده است که به ترتیب شامل تعاریف و کلیات زنجیره تأمین، ریسک، سلامت و ایمنی در زنجیره تأمین مواد غذایی، تدارکات در صنعت مواد غذایی و نوشیدنی، زنجیره تأمین مواد غذایی و برون سپاری تدارکات، همکاری در زنجیره تأمین سوپرمارکت، زنجیره تأمین مواد غذایی ایالات متحده و در نهایت آینده مدیریت زنجیره تأمین مواد غذایی می باشند. این مجموعه می تواند برای اساتید دانشگاه، دانشجویان و کارشناسان مرتبط با کشاورزی و صنعت و همچنین علاقمندان به حوزه زنجیره غذا مفید باشد. با این وجود، چاپ اول کتاب به قطع دارای ایرادها و ابهاماتی خواهد بود که امید است خوانندگان محترم با انعکاس آن ها و ارائه پیشنهادها و نقطه نظرانشان ما را در بهبود مطالب این کتاب یاری نمایند.

از زمان بحران مواد غذایی در سال ۲۰۰۸-۲۰۰۷، موضوع پایداری و امنیت غذایی در زنجیره های تأمین و ارزش مواد غذایی به طور فزاینده ای مورد توجه قرار گرفته است. قطب اقتصاد زیستی و توسعه پایدار، گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد با هدف ارائه پژوهش ها و آگاهی های علمی در زمینه وضعیت فعلی و تحولات آینده تولید، فرآوری و مصرف مواد غذایی سالم، پایدار و تأثیر آن بر چگونگی استفاده از منابع محدود تولید بخش کشاورزی و منابع طبیعی تشکیل شده است. این کتاب با هدف تحلیل زنجیره های تأمین و ارزش غذا در راستای اهداف قطب اقتصاد زیستی و غذای سالم نگاشته شده است.

در پایان از تمام کسانی که در انتشارات نور علم به همکاری و غیرمستقیم در چاپ این مجموعه همکاری داشته اند، قدردانی می کنیم. بر آنیم که می دانیم از همکاران گرامی و دانشجویان عزیز در گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد به ویژه سرکار خانم سمانه ساجدی که موجب پربارتر شدن این کتاب شده اند صمیمانه سپاسگزاری کنیم.

علی رضا کرباسی

(عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی مشهد)

حنانه آقاصفیری و میلاد امینی زاده

(دانشجویان دکتری اقتصاد کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد)